

8. Цырдя Т.Н. *Социальная биоэтика: теоретико-методологические аспекты* // Экологический вестник. Научно-практический журнал. – Минск: МГЭУ им. А. Д. Сахарова, 2011. - №2. – С. 95-100.
9. Петров В.И. *Биоэтика и медицина – союз ради жизни* // Биоэтика. Федеральный научно-практический журнал. – Волгоград: Из-ство ВолГМУ. -2008. -№1. –С.3 -11.
10. Țirdea Teodor N. *Sănătatea omului din perspectiva abordării umanistice și tehnologiilor biomedicale: analiză bioetico-teoretică* // Bioetica, Filosofia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane cu desfășurarea în cadrul acesteia a Mesei Rotunde "Fundamentele bioetice ale cercetărilor biomedicale și genetice" / Materialele Conferinței a XVI-a Științifice Internaționale. 12-13 noiembrie 2010. Red. respons. dr.hab. în filoz. *Teodor N. Țirdea*. – Chișinău: CEP "Medicina", 2010. -280 p.
11. Поттер В.Р. *Биоэтика: мост в будущее*. – Київ: Видавець *Вадим Карпенко*, 2002. -216с.

CONFIGURAREA PERIOADELOR ESENȚIALE ALE DEVENIRII AXIOLOGIEI SPECIALE

Vitalie Ojovanu

Catedra Filosofie și Bioetică, USMF „Nicolae Testemițanu”

Summary

Configuration of essential periods of special axiologies becoming

The problem of creating of special axiology is an essential issue in studying the theory of medical values. Medical axiology can provide important solutions in diverse aspects of medical activity. Five distinct periods are outlined in special axiology evolving.

Rezumat

Problema constituirii axiologiei speciale reprezintă un subiect esențial în studierea teoriei valorilor medicale. Axiologia medicală poate oferi soluții importante în diverse aspecte ale activității medicale. În evoluarea axiologiei speciale se evidențiază cinci perioade distincte.

Studierea procesului constituirii axiologiei speciale presupune etape de timp în care se perindă anumite transformări în sistemul valoric prin care acestea, etapele, capătă anumite trăsături specifice. Delimitarea respectivelor segmente de timp facilitează evidențierea procesului firesc al constituirii axiologiei speciale, parte componentă a căruia este cea medicală. În evoluarea istorico-civilizațională a organismului valoric din societate, începând cu zorii civilizației și până în prezent, se conturează câteva perioade ce urmează a fi identificate.

Prima perioadă, cea mai de durată, reprezintă existența câmpului valoric din societate incluzând antichitatea, evul mediu, Renașterea și un segment de timp din Epoca Modernă. Acest interval imens poate fi definit drept unul *preaxiologic*. Istoria filosofiei abundă de idei diverse ca poziționări cronologice, geografice sau culturologice în care identificăm referințe la valori situații valorice.

Anumite reflecții de natură axiologică au fost prezente deja în cultura diferitor popoare antice. Acestea sunt întâlnite la *egipteni* cu trei milenii î.e.n., fixate în prescripții scrise tinerilor despre fericire, dreptate, corectitudine, binefacere, stimă etc. Prezențe valorice penetrează întreaga *filosofie indiană* veche: Sankhya, Yoga, Budismul ș.a., însă conținutul cel mai „valoric” îl au *Vedele*. În *Babilonul antic* „Codul lui Hammurabi” include valoarea dreptății și a responsabilității. Principiul responsabilității era promovat mai cu seamă în medicină. *Vechiul Testament* [3], reprezintă un adevărat tezaur valoric. *Decalogul* sau cele *10 porunci* este primul cod moral propriu-zis al omenirii. Aici sunt prezente valorile: divinitatea, devotamentul, puritatea morală, sacralitatea, cinstea, respectul. *Noul Testament*, de asemenea include din abundență subiecte axiologice. Aici frecvent se întâlnesc valorile: dragostea, credința, puritatea morală, speranța, blândețea, milostivirea, dreptatea, pacea, sacrul, divinitatea, iertarea, devotamentul etc. De fapt sensul scripturistic noutestamental este dragostea – porunca dată de

Iisus ce suplinește întreg Decalogul, de aici provine și calificativul că creștinismul este religia sau credința dragostei. Aname dragostea față de semenii consolidată prin fapte reale au făcut în perioada patristică, adică în primele secole ale erei noastre, o pornire revoluționară în organizarea sănătății publice – organizarea spitalelor și ospiciilor pe lângă mănăstiri sau parohiile mari. Avem aici și exemplul implementării în practică a valorilor spiritual-morale promovate în practică a valorilor spiritual-morale promovate de creștinism.

Un avânt teoretic în abordarea valorilor, care poate fi considerat o platformă multipozițională în vederea constituirii începutului unei teorii filosofice axiologice, a fost săvârșit de către *filosofia grecească antică*. Această filozofie îl ridică pe om în rang de valoare supremă. Identificăm idei cu subiect valoric la sofisti, Socrate, Platon, Aristotel, Epicur, stoici, sceptici. Filosofia Greciei antice a lansat în circuitul filosofic nu numai valori spiritual-morale de prim rang, ci și a pus bazele, la un nivel incipient, fragmentar, a teoriei acestora, făcându-se primele încercări de structurare, ierarhizare, comparare și definire. În contextul culturii grecești antice se înscrie armonios și un cod moral de importanță majoră pentru medicina din toate timpurile ce s-au perindat după sec. V î.e.n. cunoscut sub titlul de “Jurământul lui Hippocrate”. Acest cod promovează așa valori ca: medicina, persoana medicului, sacralitatea profesiei de medic, respectul, datoria morală, viața, sănătatea, puritatea morală, omenia, confidențialitatea. Aname aceste valori au determinat longevitatea codului în istorie, transformându-se treptat într-o ideologie a medicinei, într-o misterie sacră cu afinități masonice, iar în prezent servind drept bază sau sursă de inspirație pentru codurile medicale sau jurământul medicului (în redacție contemporană).

O altă etapă în evoluarea concepțiilor referitoare la valori este *evul mediu*, care startează având un suport teoretic ce include imensul tezaur spiritual al creștinismului epocii patristice, apoi cel al reprezentanților postpatristici. O abordare deosebită capătă valorile: credința, adevărul, binele, frumosul, dragostea. E semnificativ că în medicina epocii patristice se pune temelia sau materializarea, transpunerea în fapte a unor valori medicale (ajutorul dezinteresat, compasiunea, dragostea, credința, fraternitatea, binefacerea, viața, sănătatea etc.).

Este interesantă atitudinea ce s-a creat privitor la valori în *Epoca Renașterii*, epocă ce generează și lansează antropocentrismul vădit opus teocentrismului medieval. Se formulează originale idei politice, juridice, estetice și etice. Ideile acestor domenii ale culturii angrenează și respectivele valori în anumite analize sau dispute. În Renaștere doar începe, procesul de autonomizare a valorilor, proces ce poate fi identificat prin impunerea unor poziții ce sancționau încercări de reducere valorică, de plasare în raport de supremație a unor valori față de altele sau de „sacralizare” valorică. Această epocă n-a lansat o definiție filosofică a valorii, n-a stabilit relații valorice definite între diferiți subiecți sau forme ale culturii, totuși, sesizăm o conturare a unor tendințe în acest sens.

Cu toate succesele obținute pe calea devenirii unei poziții teoretice conturate referitor la valorile spiritual-morale, aceasta n-a avut să fie nici în prima fază a *Epocii moderne*. Pe parcursul secolelor XVII-XVIII cristalizarea anumitor poziționări teoretico-valorice practic este stopată și chiar erodată accentuat, plasând pe orbita supremației valorile utilului. Concomitent în realitatea socială a Europei apusene se constată debutul primei eroziuni ale sistemului valorilor spiritual-morale. Relațiile de subordonare valorică revin iarăși din epoca medievală (fapt neînregistrat în Renaștere). După cum subliniază unii autori contemporani, în mod paradoxal „diferențierea modernă a valorilor nu s-a asociat însă cu raporturi echitabile între valori, înlocuind vechile supremații cu altele noi. Europa modernă, prin progresele sale tehnico-materiale și spirituale, a favorizat noi ordini axiologice, noi atitudini și practici în care au dobândit ascendență, valorile utilului – lor li se subordonau, într-un fel sau altul, valorile științei, artei, filosofiei etc. generând conflicte între știință-morală, artă-morală, filosofie-știință etc.” [2, p.107]. Valorile erau plasate fie *dincoace* de om, fie *dincolo* de om. Paradoxale pentru că valorile erau formal proclamate ireductibile, dar erau sistematic reduse la determinațiile lucrurilor sau ale cunoștințelor noastre” [4, p.7]. Epoca luminilor (sec. XVIII) care apare în Franța dar are mari ecouri și influențe peste hotarele acestei țări dă un nou impuls de concentrare a atenției asupra

valorilor și virtuților. Erau lansate imperative de a schimba moravurile, politica, modul de trai pe calea propagării binelui, dreptății cunoștințelor științifice. Valoarea – nucleu promovată în acest secol al marilor căutări a fost cea a cunoașterii. În secolele XVII-XVIII se produc schimbări radicale, cu adevărat revoluționare în sânul medicinei europene. Acest răstimp marchează trecerea medicinei pe baze științifice. Saltul realizat de medicină a generat și inevitabile subiecte spiritual-morale având ca reper corelații valorice notabile. Totuși, tendința feroce de a înregistra realizări marcante în știință și tehnică, a neglijat în mare măsură abordările de ordin etic și axiologic în medicina devenită totalmente știință. Numeroși autori sunt de părere că manifestarea Romantismului a pregătit terenul necesar apariției unei teorii integrale a valorilor. Prin activizarea laturii emoționale ale ființei umane, Romantismul se opune vehement epocii luminilor. Acest fapt a dat posibilitatea de a genera o nouă atitudine, un nou interes față de vre-o acțiune, fenomen sau obiect, evitând cel al cunoașterii – cea valorică.

Perioada a doua este reprezentată atât de „ajunul” debutului procesului constituirii teoriei valorilor, cât și de procesul incipient al cristalizării acestuia, adică e vorba de *faza primară a axiologiei*.

Primul și decisivul impuls dat debutului proces de devenire a axiologiei a fost opera filosofică a lui Kant, cu toate că la acest mare gânditor nu găsim o teorie propriu-zisă a valorilor. În același timp, însă, la el întâlnim anumite elemente conceptuale necesare de a lansa axiologia ca atare, acestea se conțin în renumitele sale “Critici”. Kant concepea formele spiritului drept autonome, fapt din care reieșea autonomia valorilor sale. El remarcă nu numai distincția creată între raționamentul intelectual și cel afectiv, ci și ireductibilitatea lumii valorilor și opoziția acesteia față de lumea existenței. Existența umană presupunând o natură valorică proprie. Omul trebuia să aparțină parcă la două lumi: naturală și cea a valorilor. Concepția kantiană postează valorile în rolul de a orienta acțiunile umane, din acest motiv ea este rigorisă. Totodată “Kant nu rupe propriu-zis valorile de existență, ci de empiric, arătând că sensul valorilor este unul existențial, dar numai formal, gândit. Sensul valorilor nu este real căci conținutul lor nu este empiric, pe această considerație bazându-se de fapt diferențierea dintre valori și bunuri. Valorile sunt recunoscute de către voință în imperative și realizate ca *maxime*, în aceasta constând atât discutata autonomie a voinței, *libertatea ei*” [1, p.24].

Așadar devenirea axiologiei a fost pregătită mai tenace cu două-trei secole înainte de apariția sa: prin marile transformări și frământări sociale din Europa secolelor XVII-XVIII, fapt ce a condiționat ideologic acest fenomen spiritual-teoretic, prin pregătirea sa psihologică de către Romantismul european și, nu în ultimă instanță, prin remarcabilele postulate filosofice ale lui Kant.

Ulterior preocupări axiologice evidente le întâlnim la *postkantieni*, *Fr.Nietzsche*, *neokantieni*, *fenomenologia* și alți reprezentanți sau școli filosofice, care vor formula, cu un anumit specific propriu, teoria valorii. Cei mai reprezentativi postkantieni sunt G.Hegel, S.Kierkegard, A.Schopenhauer. Hegel aduce contribuții asupra valorii, mai ales prin definirea frumosului ca valoare estetică. Faptul în cauză se produce prin implicarea și intermediul artei. S.Kierkegard, în opoziție cu concepția dialectică și spiritualistă a lui Hegel, propune poziția pesimistă în care tratează subiecte despre om și valorile sale. O serie de subiecte ating aspecte privitor la stări spirituale și psihologice, viață, boală, moarte etc. Idei interesante referitor la fericire și credință le aflăm în creația lui A. Schopenhauer.

Din tot contingentul de gânditori ce în mod serios au abordat probleme ale valorilor doar Fr.Nietzsche a reprezentat un veritabil “extremism” conceptual. El nu recunoștea condiționarea, suportul teologic sau metafizic al valorilor morale. Doar voința personală transformă lucrurile în temelii ale valorilor. Se pronunță pentru răsturnarea sistemului tradițional al valorilor existente atunci, pentru reevaluarea tuturor valorilor. Această revizie axiologică starta cu valorile vitalului, ce erau concepute bază al celorlalte valori. Nietzsche conturează supremația valorilor: viață, vital, om, frumos. Susținea că credința, morala, gusturile sunt măști sau falsități ale lumii moderne demne de dispariție. Prin impunerea forte a vitalității omul trebuie să devină supraom prin autoperfecționare biologică și culturală, prin creativitate. Opera lui Nietzsche a stârnit reacții

diverse, contradictorii în mediul cultural european – de la proteste până la aprecieri și aplicări “masive” în sisteme ideologice și politice. De fapt ideile sale, netradiționale în concordanță cu timpul, a reprezentat o tentativă de căutări și orientări valorice în condițiile istorice de atunci. Acestea au avut efecte contradictorii în mediul științifico-medical ce au dus chiar până la cercetări deseori dubioase, inumane ca esență, apogeul cărora s-a constatat în lagărele de concentrare și exterminare în masă ale naziștilor în cel de-al II război mondial.

În secolul XIX autorii europeni și americani „urmăreau să găsească o teorie unificată a valorii – în genere – și să descopere un nucleu comun al valorizării pentru toate contextele – extrem de variate – în care au loc procese de evaluare, mai degrabă decât să accepte o multiplicitate de valori și să trateze valorizarea ca pe un mănunchi diversificat interior de fenomene înrudite. Dincolo de pluralismul *valorilor*, această școală de gândire consideră că poate fi operativă o concepție unificată a *Valorii*. A fost lansat, așadar, proiectul elaborării unei teorii generale a valorii, înțeleasă ca un întreg unitar și extrem de cuprinzător” [5, p.7]. Această perioadă durează până la formularea noțiunilor „valoare” și „axiologie”.

A treia perioadă cuprinde timpul de la începutul studierii valorii în accepție filosofică (Lotze), până la prima fază a delimitării și evidențierii unor direcții în studiul valorilor.

Primul cercetător care considera valoarea în accepție filosofică a fost R.H.Lotze (1817-1881). El a înaintat concepția dualismului faptelor și cel al valorii vizând ca acestea să se asimileze într-o concepție comună despre validitate. Ideea despre aceste două domenii ulterior a provocat dispute, dând un prim impuls decisiv devenirii teoriei valorilor într-o disciplină autonomă. R.H.Lotze este considerat primul autor al unui tratat propriu-zis axiologic. *Constituirea axiologiei* din perspectivă istorică și conceptuală a evoluat prin evidențierea a *câtorva direcții* în care au loc abordări multiaspectuale ale valorilor.

Prima direcție include pozițiile obiectiviste care cuprinde reprezentanții școlilor neokantiene ce constituie cea mai puternică orientare neokantianistă, care provine din interpretarea concepției filosofice a lui Kant: Școala de la Marburg (H.Cohen, P.Natorp, E.Cassirer, K.Vorlander ș.a.) în aspect al studiului valoric acești autori preponderent vor aborda probleme metodologice. Școala din Baden–Freiburg (W.Windelband, H.Rickert, H.Munsterberg, B.Bauch, E.Lask ș.a.) pune în prim plan al preocupărilor subiecte privitor la valori, interpretând opera kantiană într-un mod transcendentă – psihologic și finalizând prin faptul redării acesteia o interpretare axiologică. Aici cunoașterea este concepută ca un proces psihic în baza căruia stă “diversitatea extensivă” a experienței și având drept consecință cunoștințe transcendentale, necesare și generale. Obiectul de studiu al acestor cunoștințe sunt valorile care trebuie să corespundă cu cunoștințele în scopul atingerii adevărului. Prin aceasta filosofia este interpretată ca o știință despre valori [6, p.36]. W.Windelband și H.Rickert tratează valoarea ca o entitate ideală, independentă și absolută. Acestea nu sunt nici subiective și nici reale, nedepinzând nici de obiect, nici de subiect. Fenomenul valoric este etern, transcendentă și atemporal, aprioric. H.Munstenberg optează pentru un sistem închis al valorilor pe care l-a conturat incluzând în cercetările sale întregul ansamblu de concepte fundamentale ale culturii. Alt reprezentant B. Bauch caută să depășească normativismul impus al Școlii de la Baden prin nuanțe luate din hegelianism; totodată abordează subiectul categoriilor valorii [1, p.33]. Adepții fenomenologiei (E.Husserl, M.Scheler, N.Hartmann) analizează valorile pe suport fenomenologic. Astfel M.Scheler caracterizează valorile drept obiecte ideale absolute, neschimbătoare și apriorice. Altă poziție autonomistă ce reprezintă pleiada fenomenologilor este reprezentată de N.Hartmann. Acesta caracterizează valorile ca independente de lucruri bune. Faptele sunt, de fapt, respectivele bune, adică sunt condiții de manifestare ale bunurilor. L.Lavelle este mai apropiat de M.Hartmann, poziționând pe poziții accentuat ontologice, opunându-se de cea a lui M.Scheler. Această direcție în studiul valorilor mai este reprezentată de neotomism și intuitivism, care, de asemenea, privește valoarea în manifestare transcendentă. Așadar pozițiile obiectiviste absolutizează momentul obiectiv al valorii, care este concepută drept transcendentă, independentă, atemporală, absolută, aistorică.

A doua direcție cuprinde concepțiile subiectiviste, care privește valoarea ca fenomen al conștiinței umane, adică ca un produs subiectiv al efortului spiritual: pozițiile emotivismului, empirismul logic, voluntarismul. Printre adepții concepțiilor subiectiviste se numără Fr.Nietzsche, W.Wundt, A.Meinong, Ch.Ehrenfels, R.Perry, C.Lewis, W.Urban, S.Freud ș.a.

Direcția a treia este constituită din teorii relaționiste. Acestea apreciază valoarea drept produs al relației sociale dintre subiect și obiect. Sunt păreri diferite dacă în acest context se înscriu așa teorii, numite teorii naturaliste a valorii: etica evoluționistă, etica teleologiei cosmice, teoria interesului. Cu toate că aceste teorii sunt distincte, totuși tratează valoarea drept expresie a necesităților umane sau ale legilor naturii. S-ar putea că, aici, la această direcție, să se alăture și marxismul, care privește valorile ca fenomene sociale, ce rezultă, în ultimă instanță, din aceleași relații om-societate (subiect-obiect). Este semnificativ faptul că din această direcție au făcut parte și renumiții filosofi români M.Florian, T.Vianu, P.Andrei, A.D.Xenopol.

Privitor la valori mai există încă o poziție teoretică, cu pretenții de a deveni o *a patra direcție*. Aceasta este reprezentată de acei ce consideră imposibilă definirea valorii. Argumentele reies din natura complexă a valorii fapt ce nu poate satisface o definiție deplină a acesteia.

Perioada a patra constituie realizarea diverselor studii, multiple ca aspect și suport metodologic de abordare. Ultimele decenii prezintă diverse realizări axiologice ale autorilor, realizări ce pendulează între susnumitele orientări. În același timp, majoritatea dintre noile, dar „neoriginale” poziții, dispun de un anumit conținut novator, excelând în originalitate prin prezentarea anumitor accente conceptuale net calitative celor anterioare. Un exemplu elocvent, în această privință poate fi tratarea sociologică a valorii (M.Rokeach) sau fenomenologică (E.Moutsopoulos), perspectiva axiocentrică a condiției umane (L.Grinberg) ș.a. Acest proces va continua și în perspectivă, aducând noi mostre de posibilități investigaționale. Printre acestea se înscrie și în cercetările noastre de a trata valoarea într-o manieră specifică: a) într-un cadru de activitate concretă (cum ar fi cea medicală) și b) apelând la interdisciplinaritate și pluriconceptualism (în tendința de a fundamenta axiologia medicală). Istoria constituirii și evoluării axiologiei speciale coincide în linii generale cu trecerea medicinei pe baze științifice și dezvoltarea sa ulterioară. Apariția posibilităților teoretice ale axiologiei în „moșirea” nașterii unei teorii a valorilor medicale survine mai târziu, în ultimele decenii ale sec. XX. Evoluarea axiologiei medicale poate facilita din plin de realizările axiologiei universale, atât universale, cât și cele mai recente. În fine și axiologia medicală, după fundamentarea sa „suficientă”, se poate înscrie în categoria celor originale. În acest răstimp se conturează premisele directe ale axiologiei speciale și începutul constituirii acesteia.

Ultima, *a cincea perioadă*, cronologic contemporană, reprezintă procesul constituirii propriu-zise a axiologiei speciale, în cazul nostru a celei medicale. Trebuie să menționăm faptul a două procese ce se manifestă pe parcursul ultimului secol: pe de o parte procesul obiectiv al dezvoltării științei, artei, literaturii, filosofiei și , pe de altă parte, imperativul firesc, natural de „înzestrare” a unora dintre acestea cu corespunzătoare teorii ale valorilor. În acest răstimp medicina a fost supusă unor transformări radicale, înzestrându-și potențialul cu cele mai performante realizări ale științei și tehnicii. Vechea medicină s-a pomenit înnoită complet, în afară de vechile sale principii morale, care, către finele sec. XX au început și ele să sufere efectul transformărilor. Cristalizarea axiologiei speciale, apoi extinderea acestui proces s-a derulat pe fundalul unor condiții sociale caracterizate prin procese copleșitoare ale informatizării, scientizării și tehnicizării la care se adaugă problemele globale, globalizarea, criza sistemului spiritual-moral, polarizărilor politice ș.a. Extinderea axiologiei speciale a condiționat formarea axiologiei medicale. De fapt și procesele din interiorul medicinei s-au caracterizat prin necesitatea unei redresări, perfecționări a sistemului valoric din acest domeniu. În „spatele” acestei deveniri stă experiența multiseclară atâta evaluării valorilor universale, cât și a celor din aria medicinei.

Specificul noii axiologii, celei medicale, constă în caracterul său interdisciplinar, multilateral și, totodată, universal, fapt ce reiese în mare măsură din statutul social-cultural deosebit pe care îl deține medicina. Valorile medicale din componența noului sistem axiologic

necesită abordări prin implicarea diferitor poziții metodologice. Se poate afirma cu certitudine că actualmente sunt prezente toate reperetele teoretice și condițiile sociale, profesionale ale devenirii axiologiei medicale.

Bibliografie

1. Bănică Marian. *Valoare și sistem*. – Pitești: Ed. Zodia Fecioarei, s.a. – 163 p.
2. Bârzescu Ilona. *Axiologie*. Curs. – Timișoara: Tip. Univ. din Timișoara, 1994. – 136 p.
3. Biblia sau Sfânta Scriptură. – București: Ed. Inst. Bibl. și de Miss. al ROR, 1990. – 1423 p.
4. Grünberg Ludwig. *Axiologia și condiția umană*. – București: Ed. Politică, 1972. – 380 p.
5. Rescher Nicholas. *Axiologia – teorie generală a valorilor // Axiologie și moralitate*. – București: Ed. Punct, 2001. – P.7-16.
6. Țârdea T.N., Berlinschi P.V., Eșanu A.I., Nisteanu D.U., Ojovanu V.I. *Dicționar de Filosofie și Bioetică*. – Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic *Medicina*, 2004. – 441 p.

FILOSOFIA PRACTICĂ ȘI ALEGEREA RAȚIONALĂ: ASPECTE AXIOLOGICE

Ludmila Roșca

Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova

Summary

Practical Philosophy and Rational Choice: Axiological aspects

In the present article the author proposes to explain the need of changing of the human conscience, of the individual mentality, that is dictated by the critical conditions of existence of the contemporary human. Highlighting the specific of historical and social time in which contemporary man practices, the author explores Hegel's dialectic law which allows to conclude that the humanity is facing a new stage, what choice will it make?

Rezumat

În articolul prezent autoarea își propune să explice necesitatea schimbării conștiinței umane, a mentalității individului, dictată de condițiile critice ale existenței omului contemporan. Menționând specificul timpului istoric, timpului social, în care-și desfășoară activitatea omul contemporan, autoarea explorează legea dialecticii lui Hegel, care-i permite să conchidă: omenirea este în pragul unui nou salt, ce alegere va face?

Lumea contemporană se confruntă cu multiple probleme. Acestea sunt determinate de multiple cauze. Filosofia teoretică și practică, din timpuri străvechi, abordează cauzalitatea, inclusiv și motivația activității umane, la nivel individual, de grup și comunitar. Actualitatea și semnificația investigațiilor de acest gen se intensifică în momentele critice din viața individului, grupului și sociumului. Trăim într-o astfel de perioadă, în care valorile au fost supuse unor modificări esențiale, iar conștiința la toate nivelurile de manifestare: individual, social și personal, nu reușește să reacționeze la schimbările și provocările endogene vieții omului și sociumului. Schimbările din modul de viață al omului contemporan, abordările conceptuale ale acestuia, influențează în mod direct decizia persoanei de a face sau a nu face ceva, de a se implica sau nu în desfășurarea unor evenimente concrete. Aceste situații tensionează existența individului. Ieșirea, dar și mai potrivită ar fi ocolirea/prevenirea situațiilor critice este posibilă doar prin valorificarea mijloacelor ce sensibilizează toate componentele psihicului uman și mai ales nucleul acestuia, forța lui integratoare – conștiința. Un mijloc expresiv de trezire, de implicare a conștiinței individuale, de reactualizare permanentă a conștiinței de sine, îl reprezintă filosofia practică.

În lucrarea „Criza științei europene și fenomenologia transcendențială”, Edmund Husserl sublinia: „în filosofie noi suntem funcționarii omenirii, cum n-am dori noi să abandonăm această